

Nič naučenega? Vse pozabljeno?

Boris Kryštufek

Afera "medved" se je začela povsem neopazno, z odločbo o odstrelu enega samega medveda na območju Lovske družine Lašče, ki jo je že daljnega 20. julija 1999 izdalo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP). Uprava za varstvo narave pri Ministrstvu za okolje in prostor je sicer protestirala, ljudski glas je tudi vedel povedati, da je medvedovo glavo zahteval eden tedanjih visokih politikov, vseeno pa je resnična nevihta še spala. Potem je MKGP izdalo, eno za drugo (28. septembra in 12. oktobra 1999), dve odločbi za skupen odvzem 70 medvedov. Kasneje je bilo okrog številke veliko polemik in zvitorepih razlag, dejstvo pa je, da v tistih jesenskih dneh ni nihče natančno vedel, kolikšna naj bi bila v lovskem letu 1999/2000 dejanska smrtnost, ki jo bo v medvedji populaciji povzročil človek. Kar smo lahko potegnili iz slabo spisanih odločb, je bila številka 84, to pa bi pomenilo za 70 odstotkov večjo smrtnost glede na niz predhodnih let. Strokovni krogi so protestirali, 37 poslancev je na MKGP naslovilo enajst vprašanj (in nikoli prejelo odgovorov), Lovska zveza Slovenije je sprožila upravni spor (in zmagala), revolt v javnosti pa je bil naravnost nepojmljiv: 70 odstotkov anketiranih Slovencev in Slovenk je nasprotovalo odredbam ministra Smrkolja in samo 15 odstotkov jih je izražalo podporo. Iz napetih, neredko tudi čustveno pregretyh razprav, ki so pozimi 1999/2000 polnile vse slovenske medije, pa je hitro postalo jasno tudi to, da ne gre samo za medveda. V ozadju so bili javni gozdovi, nova lovska zakonodaja, zlasti in predvsem pa priprave na jesenske skupščinske volitve. In v tem času napetih pregovarjanj in nizkih udarcev se je zgodilo tisto najslabše: 24. februarja 2000 je pri vasi Kot medvedka napadla in hudo poškodovala človeka. Strasti so prekipele in javno mnenje se je razklalo na dvoje. Ljudje, živeči v tradicionalnem območju poseljenosti rjavega medveda, so začeli dojemati prisotnost te zveri na "domačem pragu" kot nekaj primerljivega z nemško-italijansko okupacijo, pobude za njegov nadaljnji obstoj pa z medvojno kolaboracijo. Najbolj obnoreli duhovi so pozivali k ponovnemu ustanavljanju vaških straž in domobranstva. Medveda so razglašali za zver "... ki je programirana za ubijanje ...". Iz zatohlih gostilniških omizij so na strani medijev prišle govornice: "Ko uredimo z medvedom, bo treba urediti še z Romi," ali pa: "Tu okoli imamo predvsem dva problema /.../ medvede in cigane". Medved je postal simbol; simbol zla ("Vse pobet! Vse pobet!"), simbol ogrožanja človeka ("Kmet ... se je lani skorajda vsak dan srečal z medvedko ... in katerokoli srečanje bi lahko bilo usodno zanj ali za njegovo

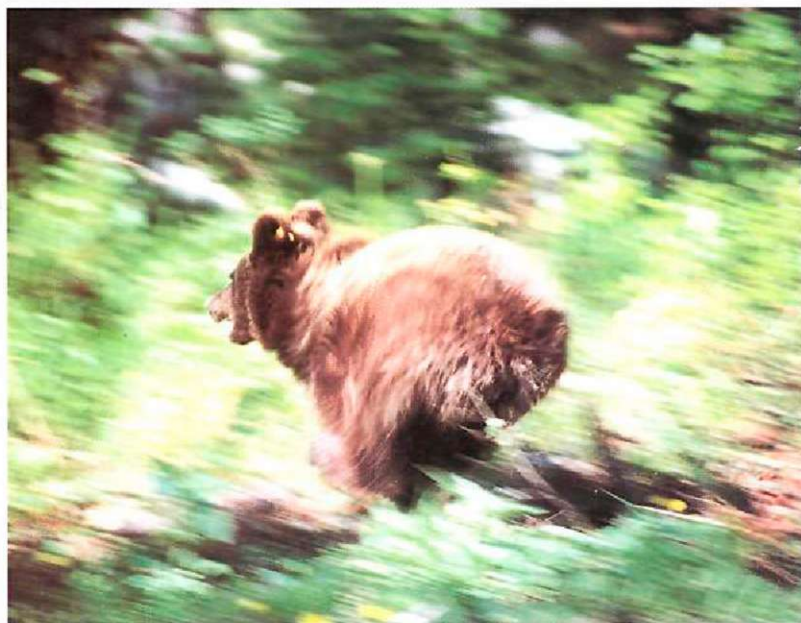

foto: Leon Kebe

Rjavi medved *Ursus arctos*

družino"), simbol ekonomske zaostalosti ("Demografsko in gospodarsko nazadovanje ... občin pa se bo z leti zaradi medvedov še poglobilo."). Postal je tudi ogledalo slaboumja, cenenosti predvolilnih obljub in zlagane za-narodovblagorske politike. "Podpredsednik" vlade Marjan Podobnik je v tistem času potolkel vse možne rekorde. V predvolilni vročici je žrtvi napada v Kotu obljubil odškodnino; ljudem z območja medveda je obljubil rento, vsem pa je lagal, lagal in lagal. Obljubil je idealno rešitev problema: odlov "presežnih" medvedov (živih!), njihova namestitev v ograjenem območju in razpošiljanje po Evropi za potrebe reintrodukcij. In spet je lagal. Ko so bile jesenske volitve mimo, ni nihče več omenjal medveda. Za žival so se ponovno zanimali le še naravoslovci, varstveniki narave, lovci in prebivalstvo, ki si z njo že od nekdaj deli življenjski prostor.

Vseeno pa je afera prinesla nadvse pomembno sporočilo. Instrument "Osrednjega območja medveda", ki mu je bilo usojeno, da četrto stoletja ohranja vitalno medvedjo populacijo, je bil resno načet. Načele so ga socialne, ekonomske in politične spremembe na začetku 90-ih let, nov odnos do lastnine, nepotrebna reforma gozdarstva in demonizacija lovtva. V medvedov življenjski prostor je vdrla ovčereja, politično motivirana, ekonomsko neučinkovita in z državnim denarjem izdatno podprta. Ali je bil ovčerejski program posledica omejenosti, neznanja in pomanjkanja kompetentnosti ali pa je šlo za preračunano

ustvarjanje konfliktov, pri vsem skupaj sploh ni pomembno. Pomembno je, da je število konfliktov bliskovito naraslo, že samo s tem pa so se poslabšale razmere v samem osrčju medvedove domovine.

Osrednje območje medveda pa so načeli tudi novi, pro-evropski naravovarstveni koncepti. Že leta 1986 je Svetovni sklad za varstvo narave (WWF) predlagal Lovski zvezi Slovenije, naj zmanjša odstrel klateških medvedov, ki so zapustili osrednje območje in se odpravili proti severu. Enake pobude so prišle tudi iz sosednjih držav "Alpe-Adrija", namreč iz Italije in Avstrije. Cilj prizadevanj je bil, da bi vzhodnoalpski prostor naselili medvedi "po možnosti samostojno preko Slovenije". Pojavil se je termin "severozahodni koridor", ki ga je na pot pospremlilo veliko visoko donečih besed in ušesom prijetnih fraz, pa le malo treznih premislekov. Lovska zveza je opozarjala, da se življenjske razmere za nadaljnji obstoj medveda slabšajo, da mora biti osnovni cilj upravljanja z medvedom ohranjanje osrednjega območja in da vzdrževanje koridorja ni nujno v prid takšnim prizadevanjem. Koridor bi moral biti podprt z meddržavnimi dogovori, nekdo pa bi moral jamčiti za nastale škode in jih tudi plačevati. Ti pomisleki so zveneli manj prijetno in so bili zato hitro preslišani. Problemi pa so ostali. V nadaljnjih letih se je pokazalo, da Slovenija ni s koridorjem pridobila kaj drugega kot stroške zaradi plačevanja škod (l. 1998 je nastalo 82 odstotkov vseh škod izven osrednjega območja medveda). Koncem 90-ih let je Triglavski narodni park objavil rezultate študije o možnostih, da medved ponovno zaživi v našem največjem zavarovanem območju: prehodni medvedi da, stalni ne! Smisel koridorja se je začel sesuvati v nič. Slovencem je moralo postati jasno, da za drage denarje pošiljamo medvede na drug konec države, kjer pa jih pravzaprav nihče noče. Avstrijci so sicer od vsega skupaj morda še imeli kakšno korist, Italijani, ki so se vmes odločili za aktivno preseljevanje slovenskih medvedov v Trentino, pa zagotovo ne. Še najslabše pri vsem skupaj pa je morda to, da smo začeli odmikati oči od osrednjega območja medveda in se ozirati proti koridorju prav v času, ko se je v prvem začelo pojavljati vse več težav.

Leta 1993 je skupščina izglasovala "Uredbo o zavarovanju ogroženih živalskih vrst", s katero se je medved iz lovne divjadi prelevil v povsem zavarovano živalsko vrsto. Uredba je dejansko odpravila smisel in potrebo po nadaljnjem vzdrževanju osrednjega območja, s tem pa tudi vplivala na način upravljanja z medvedjo populacijo. Prestop od vprašanja "kje v Sloveniji naj imamo medveda?" do "koliko medvedov naj živi v Sloveniji?" je bil neizbežna posledica nove realnosti. In prav tovrstne številke so dale aferi iz let

1999/2000 najmočnejši pečat. Govoriti se je začelo o najmanj 400 pa o 600 ali celo o več kot tisoč medvedih. Javnost, ki ne pozna konceptualnih in metodoloških težav pri ocenjevanju živalskih populacij, je bila prepričana, da je število medvedov v Sloveniji znano, da pa so številke zmanipulirane v politične namene.

Vrnitev h konceptu osrednjega območja medveda je bila tako edina možnost za nadaljnji obstoj te zveri na Slovenskem; strokovno usklajen predlog je že nared in samo od razmerij politične moči je odvisno, kdaj bo začel opravljati poslanstvo. Pri iskanju medvedove bodočnosti se spet vse manj oziramo proti evropskim sosedom, ki sicer razglašajo veliko lepih načel, brez zadrege pa spregledujejo, kaj vse so na svojem ozemlju že zaigrali. Pogled raje upiramo proti z gozdovi bogatim divjinam visokega dinarskega krasa, ki se neprekinjene vlečejo naprej proti Hrvaški, s katero si Slovenija deli isto biološko populacijo rjavega medveda. V stroki so stvari namreč tako zelo preproste.

V času pisanja teh vrstic je MKGP v gospodarjenje z medvedom ponovno poskusilo vpeljati prakso delnih odločb. Po tem, ko je bila lovna sezona na medveda 31. marca končana, je ministrstvo terjalo nadaljnjih petnajst medvedjih glav. Stroka se je uprla in odločba, ki bi morala biti izvršena v mesecu aprilu 2001, ne bo nikoli podpisana. Smo se le česa naučili? V istem času je župan Kočevja povedal, jasno in glasno, da ima medved bodočnost samo, dokler ne predstavlja ovire nadaljnjemu ovčarjenju. Ali pa smo morda vse naučeno spet na hitro pozabili?

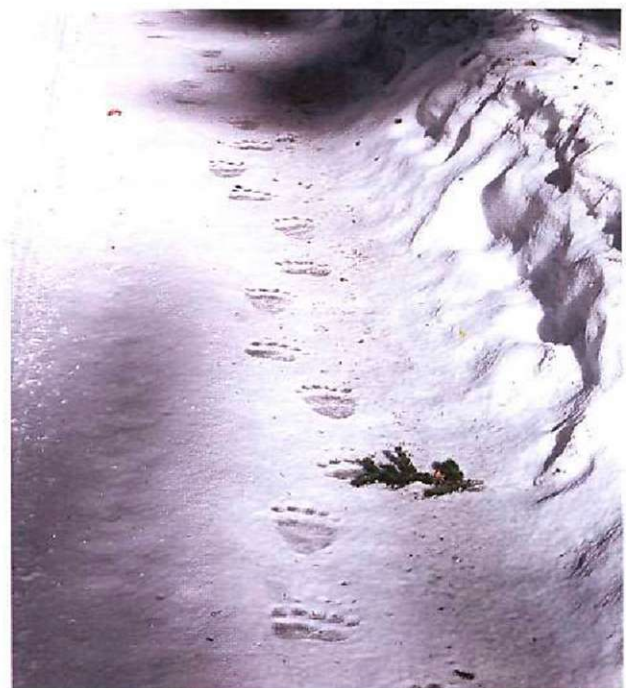

foto: Leon Kebe

Medvedove stopinje v snegu.